

prinosi

Ante Stantie

CRKVA U ŽIVOTU I DJELIMA SVETE TEREZIJE AVILSKE ONDA! A DANAS?

Kristova Crkva, kao institucija, već dva tisućljeća živi i djeluje u povijesti ljudi. Kao takva ona je prošla kroz mnoge povijesne događaje koji su se zbili u njezinom životu i bila je svjedok mnogim događajima u povijesti čovječanstva. Svim tim događajima povijesti ona se obogatila i stekla veliko iskustvo, koje joj koristi osobito u dva smjera: ako ostane vjerna svome božanskom Utemeljitelju, da je kadra ne samo spasiti mnoge duše nego i koristiti društvu u kojem živi; da je kadra preko životne mudrosti što ju je kroz svoju povijest stekla ocijeniti nove situacije svoje i ljudske povijesti. U tom se zadnjem smislu i na povijest Crkve može primijeniti izreka: *Historia est magistra vitae*, odnosno: Crkva je učiteljica života kroz svoju povijest.

Danas Crkva živi u povijesnoj prekretnici, koja nije prva u njezinoj dugoj povijesti, pa nam zato neće biti naodmet nego na pouku ako u burnim momentima njezine prošlosti tražimo svjetla da osvijetlimo naše vrijeme, oslanjajući se pritom na njezinu životnu mudrost i iskustvo.

Jedan od burnih momenata u povijesti Crkve odigrao se kada je živjela i djelovala sv. Terezija Avilska. Bilo je to doba protestantizma i Tridentinskog koncila, epoha previranja i obnova.

Mi živimo u doba obnove koju je dekretirao i pokrenuo Drugi vatikanski koncil, pa usporedba onih prilika s našim prilikama može pridonijeti ne samo boljem upoznavanju povijesti Crkve nego i treznijem pristupu problemima Crkve s kojima se mi danas susrećemo.

1. *Krize i problemi Crkve suvremeni sv. Tereziji Avilskoj*

U svojoj »Povijesti Crkve« Bihlmever i Tuchle ovako opisuju vrijeme i događaje šesnaestoga stoljeća u kojem je živjela i djelovala sv. Terezija: »Počeci šesnaestoga stoljeća pretkazuju buru: propast osnovnih struktura srednjega vijeka, laiciziranje visoke kulture, novi pronalasci, kao što je tisak, i revolucionarno otkriće cijele astronomsko-geografske slike svijeta, razvoj politike i društvena previranja unijeli su u evropski svijet klicu nemira. Traženje nečega što je novo postaje prava opsesija. Sve to obilježava tu prijelaznu epohu povijesti.«¹

Sva ta zbivanja imaju svoj odjek i u Crkvi, u njoj disciplini i u samoj teologiji. Godine 1515. počinje u Njemačkoj propovijedanje o oprostima, a te se godine rodila i sv. Terezija. Dvije godine kasnije, tj. 1517., Martin Luther će se tom propovijedanju usprotiviti sa svojih 95 protuteža, koje pretkazuju i njegovu novu teologiju i pobunu protiv Crkve, a to će kasnije dovesti do raskola i hereze, koja će se, bilo preko Martina Luthera, bilo preko Zwinglija i Kalvina proširiti na mnoge zemlje. Svi su ti ljudi suvremenici sv. Terezije Avilske. Godine 1546., kada umire Luther, sv. Tereziji je 31 godina. Zwingli umire 1531., godinu dana prije nego što je Terezija prigrlila redovnički život. Calvin umire one iste godine 1564., kada Terezija započinje obnovu Karmelskog reda.

Sva ta zbivanja zadesila su Crkvu u bijednom moralnom stanju koje je zahvatilo krugove i same hijerarhije, papinski dvor, pa i samoga papu. Opis tog žalosnog stanja u Crkvi nalazimo u pismu pape Hadrijana VI. što ga on piše nunciju u Njemačkoj, koji je trebao da sudjeluje u Niirnberškom saboru, na kojem se raspravljalo o Lutheru i o njegovoj nauci. »Treba da rečeš«, tako piše papa, »da i mi otvoreno priznajemo da je Bog dopustio ovo progonstvo Crkve zbog grijeha ljudi, a osobito zbog grijeha svećenika i crkvenog poglavarstva... Dobro nam je poznato da su se i kod ove Svete Stolice mnoge godine zbivale sablazni i svakovrsna naduživanja u duhovnim stvarima, prijestupi Božjih zapovijedi, tako da se sve to pretvorilo u sablazan. Ne treba se zato čuditi da je bolest glave prešla i na udove Crkve, od pape na prelate. Svi mi, prelati i crkveni ljudi, pošli smo stranputicom i već dugo vrijeme nema nikoga tko bi dobro činio.«²

Ovaj pobožni papa nije ni najmanje pretjerao jer prema povjesničarima Crkve, vrijeme koje teče od pape Siksta IV, tj. od 1471. pa sve do pontifikata Lava X. uključivo, tj. godine 1521, predstavlja, s crkvenog i s religioznog gledišta, prilično nesretno razdoblje, kakvo se nije pojavilo od 10. stoljeća dalje. U to doba postoji korjenit kontrast između osobe i dostojanstva, između evandeoskih ideala papinske službe i konkretnog ostvarivanja te službe. Istini za volju, ti su pape stekli velike zasluge kao mecene renesansne umjetnosti, ali to ne može ispričati njihov nemar u ispunjavanju uzvišene papinske službe. Pape su se prepuštali svjetovnim i političkim težnjama i intrigama u istoj mjeri kao i svi drugi talijanski

¹ *Storia della Chiesa*, Brescia 1960, III, str. 199. 5.

² ALFRED LAPPLE, *Reportage sulla storia della Chiesa*, Roma 1971, str. 237.

vladari i podigli su na pravi sistem takozvani nepotizam u korist vlastitih obitelji. Taj prodor svjetovnog duha u samu najvišu službu u Crkvi, preko humanizma i renesanse, pokazuje sam po sebi kako se u to doba umanjio Kristov duh u Crkvi, pa i u samoj papinskoj kuriji. Iz toga je slijedila vrlo velika opasnost za cijelo kršćanstvo, a protestantizam je to obilno iskoristio.³

Neki pisci ovoga vremena, kao Juraj Witzel, a donekle i Erazmo Roterdamski, stavili su u pitanje zakon celibata. Zanimljivo je da se gotovo svi razlozi koji se danas navode protiv celibata nalaze već u Lutherovim spisima.⁴ Takvo pisanje izazvala je činjenica da su mnogobrojni svećenici i redovnici, tajno ili javno kršili svoje dužnosti koje izvire iz celibata.⁵

Stanje redovnika nije bilo mnogo bolje, mada su neki pokušaji reforme imali nešto uspjeha. Stari redovi, izuzevši kartuzijance i djelomično cistercite, veoma su malo odgovarali svrsi svoga života. Pod utjecajem bogatstva opatija i opasnog sistema komende, ratova i nedaća svake vrste, pri čemu ne treba zaboraviti ni humanizam u nekim njegovim oblicima, popustila je samostanska stega, ugasio se duhovni i znanstveni žar. Redovnička su se pravila slabo obdržavala te su čak i prestala vrijediti uvođenjem običaja koji su bili protiv pravila . . . Zakoni klauzura i siromaštva gotovo se više nisu obdržavali.⁶

2. Crkva u životu i u djelima svete Terezije Avilske

Ta slika o Crkvi, koja ni izdaleka nije potpuna, dovoljna je da konstatiramo kako je bilo bijedno stanje Crkve kao institucije.

Moglo bi se očekivati da bi takvo, gotovo očajno stanje Crkve, moglo izazvati u duši avilske Djevice kritiku, osporavanja, prigovore. Ništa od svega toga! Za Terezi ju iz Avile i takva Crkva ostaje, kako to sama Svetica tvrdi svojim lijepim kastilijanskim jezikom: »Santa Madre Iglesia catolica y romana« (Sveta Majka Crkva, katolička i rimska). Te riječi u njenom životu i u njezinim djelima nisu formalnost, nego izraz vjere u božansko poslanje Crkve i očitovanje vjere u karizmu naučiteljstva Crkve. Slijedeće tvrdnje, koje susrećemo u njezinim spisima, jasne su u tome. Tako dok opisuje stanje svoje duše u tzv. *relaciones*, ona tvrdi: »Podlažem se u svemu cenzuri katoličke vjere i svete Crkve.«⁷ »U svemu što ću reći«, piše na početku knjige »Put savršenosti«, »podlažem se onome što uči sveta Majka rimska Crkva. Ako bi bilo nešto što se protivi njezinoj nauci, to će biti samo zato jer je ne razumijem. Molim teologe, za ljubav Božju, koji budu čitali ovo djelo, da ga dobro ispituju, da isprave zablude koje

³ Usp. BIHLMAYER — TOCHLE, *Storia della Chiesa*, III, str. 178, 1.

⁴ FERNANDO SANCHEZ — ARJONA HALCON, // *dialogo tra Soto e Lutero sul celibato ecclesiastico*, u *L'Osservatore Romano* od 21. studenoga 1971, str. 5.

⁵ Ibidem

⁶ BIHLMAYER — TOCHLE, *Storia della Chiesa*, III, str. 192, 1; 197, 3.

⁷ *Relaciones*, 271, 8

bi se mogle potkrasti . . .« U svom remek-djelu koje nosi naziv »Duhovna tvrđava«, dok se tuži kako joj je teško pisati, izjavljuje: »Podlažem se sudu vrlo učenih osoba, koje su mi naložile da pišem. Neka se znade, da, ako mi se potkrade nešto što se ne slaže s naučavanjem katoličke i rimske Crkve, da to neće biti iz himbe, nego iz neznanja, budući da sam, po Božjoj milosti, bila, jesam i bit ću uvijek podložna sv. Crkvi.« (Predgovor)

»Što se mene tiče«, tako piše u predgovoru svoje knjige »Osnuci«, »podlažem se u svemu onome što naučava sv. Majka Crkva rimska i želim da ovu knjigu prije nego što dođe u vaše ruke . . . pregledaju učene i duhovne osobe.«

Sv. Terezija Avilska zna kakvo je stanje u Crkvi kao instituciji, ali ona zna da je i takva Crkva Kristova Crkva, koja posjeduje karizmu naučavanja. Njoj je to dovoljno da očuva vjeru i povjerenje u Crkvu i u njezino učiteljstvo. Od toga ne odstupa ni onda kad joj učenici ispovjednik u Segoviji naređuje da spali referat o svome životu što ga je napisala. On nije imao ni vremena da to spriječi jer je to ona odmah izvršila.

Dok tako ispovijeda svoju vjeru i povjerenje u Crkvu i u njezino učiteljstvo, poznato joj je kakvo je stanje u Crkvi. Ona zna da ima poroka, da ima »neprijatelja«, »izdajica«, koji bi rado opet razapeli Krista na križ i ne bi mu priuštiti mjesta gdje da nasloni glavu, koji bi htjeli da njegovu Crkvu sruše sa zemljom. Zna da je sav svijet u plamenu i da hoće iznovice osuditi Krista i da iznose tisuće krivih svjedočanstava protiv njega.⁸ Ona sve konstatira, ali ne osuđuje nikoga, jer kako sama tvrdi, »nije vrijeme da s Bogom pregovaramo o neznatnim stvarima«,⁹ da mu preporučujemo sitnice svoga života i da u tome tražimo pomoć, nego je vrijeme da se latimo posla na ozdravljenju i pomlađivanju Crkve. U tom radu ozdravljenja i pomlađivanja ona smatra da prvo mjesto mora imati svjedočanstvo vlastitoga života. »U to vrijeme«, piše ona, »doznadoh za štetu i opustošenje što ga luterani (odnosno kalvini) prouzročiše u Francuskoj, i kako se sve više širi ta sljedba. To me uvelike rastuži i kao da nešto mogu ili kao da jesam nešto, proplakah kod Gospodina, moleći ga neka ukloni toliko zlo. Mislila sam da bih dala tisuću života za spas jedne jedine duše od mnogih što su ondje poginule. A videći da sam žena i slaba te da ne mogu učiniti u Gospodnjoj službi ono što bih htjela, želim da uz veliki broj Božjih neprijatelja ono malo prijatelja što ih ima budu zbilja dobri. Zato odlučih učiniti ono malo što je stajalo do mene, da što savršene vršim evanđeoske savjete te da nastojim da ovo malo sestara što su ovdje potaknem da rade isto tako.«¹⁰

To rezoniranje, ta odluka i plan svete Terezije čine drugi tipičan pristup Crkvi i njezinim problemima. Za prvu naučiteljicu Crkve Crkva je nadnaravna stvarnost i ona je čvrsto uvjerenjena da će Crkva, kao institucija, biti onakva kakva bude njezina unutrašnja i nadnaravna stvarnost. A kakva će biti Crkva kao unutrašnja i nadnaravna stvarnost, kao otaj-

⁸ *Put savršenosti*, 3, 5.

⁹ *Put savršenosti*, 5.

¹⁰ *Put savršenosti*, 3.

stveno Kristovo Tijelo, ovisi o nama, o svakom pojedincu, koji je uo te otajstvene stvarnosti, toga otajstvenog Tijela.

Prva naučiteljica Crkve vjeruje da obnova Crkve, kao institucije, nije u prvom redu problem struktura, nego da je to prije svega problem svjedočanstva vlastitog života i uronjavanja u milosni život što smo ga primili na krštenju.

3. *Usporedbe kriza i problema Crkve iz doba sv. Terezije s krizama i problemima suvremene Crkve*

Da logički nastavimo našu temu, sad se postavlja pitanje: postoje li sličnosti (i kakve su one) između vremena sv. Terezije Avilske i naših vremena poslije Drugog vatikanskog koncila? Postoje li sličnosti u pristupu problemima obnove Crkve onda i danas? Što nam mogu pružiti rješenja ondašnje Crkve za rješenje naše Crkve danas?

Sličnosti, mada ne u identičnom smislu, svakako ima. Tako se problem svećeničkog celibata postavljao onda kao i danas. Iznosili su se gotovo isti argumenti za njegovo ukinuće kao što se iznose i danas.¹¹ Razlika je samo u tome što je povod da se problem postavi u šesnaestom stoljeću bio gotovo masovan konkubinatski kler, dok su povodi za dokućenje celibata danas razlozi sociološkog i psihološkog obilježja. Svakako, i u jednom i u drugom slučaju uvijek su i uglavnom ljudski i humani razlozi, a ne zahtjevi uzvišene svećeničke službe.

Što se tiče redovništva, prema tvrdnji kardinala Jeana Danieloua, nalazimo se pred veoma teškom krizom. . . Evanđeoski savjeti siromaštva, čistoće i poslušnosti ne smatraju se više posvećenjem Bogu, nego se na njih gleda sa sociološkog i psihološkog aspekta. Postoji briga da čovjek ne izgleda kao buržuj, ali na osobnom planu siromaštvo se više ne prakticira.¹² Doduše, predsjedništvo generalnih poglavara ogradiło se od te izjave kardinala Danieloua, ali više zbog metode obnove što je predlaže kardinal negoli zato da bi porekli činjenično stanje. Kako smo mogli konstatirati, činjenično stanje redovito nije bilo bolje ni u doba sv. Terezije, mada razlozi koji su do toga doveli nisu identični onda i danas.

U pristupu teološkim problemima nazire se protestantski prodor, mada protestantizam nije kriv za cijeli mentalitet našeg vremena, za koje je crkveni autoritet i naučiteljstvo nešto preživjelo. Ima i takvih teologa za koje bi sam pojam hereze trebao iščeznuti, tako da bi Arija, Atanazija Ćirila, Luthera i Karla Boromea trebalo shvatiti samo kao predstavnike raznih škola, koji su nastojali na razne načine formulirati nauku oko tajni vjere koje su po sebi neshvatljive.¹³ Nije zato bez razloga međunarodna teološka komisija prošle godine raspravljala o kakvom se teološkom pluralizmu može govoriti u Crkvi.

¹¹ FERNANDO SANCHEZ — ARJONA HALCON, nav. dj.

¹² Intervju na vatikanskom radiju, 23. listopada 1972.

¹³ JEAN DANIELOU, *La nostra Chiesa*, Rusconi, Milano 1972, str. 162, 80.

Svakako, mora se priznati da obnova Crkve poslije Drugog vatikanskog koncila nije pošla u svemu zacrtanim linijama koncila, nego često proizvoljnim putovima pojedinaca i skupina, i da se uglavnom zaustavila na obnovi struktura.

Na to činjenično stanje obnove osvrnuo se i Sveti Otac u svom govoru u generalnoj audijenciji 8. studenoga prošle godine. »Riječ obnova«, tako je rekao Sv. Otac, »nisu svi uvijek točno shvatili. Za neke ona zvuči kao osuda prošlosti i kao dozvola da se ogradimo od funkcije Crkve ukoliko ona služi kao prenosilac bitnih načela, od kojih ona živi svoju vjeru i sebe kao instituciju. Ponekad je riječ obnova izgledala kao ovlaštenje da se u Crkvu unese neka bitna izmjena, a bilo je i takvih koji su tu obnovu razumjeli kao odbacivanje institucionalnih struktura, onih povijesnih, vidljivih i vanjskih, da bi, tobože, sačuvali čistiju i efikasniju duhovnu i karizmatičnu Crkvu. No pri tome su zaboravili da se duša Crkve, bez tijela u kojem živi, više ne bi mogla prepoznati, niti bi bila djelatna, kako je to već u svoje vrijeme tvrdio sv. Augustin. Bilo je i onih koji su htjeli obnoviti Crkvu sekularizirajući je po uzoru, obliku i mentalitetu što ih ima profano društvo . . . Nije se posvećivalo, niti se još danas posvećuje dovoljno pažnje dvjema stvarima — dodao je Pavao VI. — od kojih je prva u tome da obnova, kao vitalni i stalni proces u živom organizmu kao što je Crkva, ne može biti metamorfoza, korjenita transformacija, nevjernost bitnim i vječnim elementima. Obnova mora prije biti učvršćenje, a ne izmjena. Druga je stvar u tome da željena obnova bude više unutrašnja negoli vanjska obnova, kako nas opominje sv. Pavao, čija je opomena uvijek aktualna: 'Obnovite se duhom svoje pameti'« (Ef 4, 23).¹⁴

Te usporedbe, koje ni izdaleka nisu iscrpne, mogu nam ipak dočarati kako nam život i djela sv. Terezije Avilske, njezin pristup problemima Crkve njenog vremena, mogu pružiti svjetlo da raznim stremljenjima i pokretima u okviru obnove naše Crkve danas možemo treznije pristupiti. U tom smjeru njezin život i djela poprimaju oblik svjedočanstva.

Mi danas nekako teško podnosimo kad nas Crkva kontrolira svojom karizmom naučiteljstva. Smatramo to kočenjem inicijativa, napretka i razvoja misli i stila života što ga nameće suvremeni mentalitet i mislimo da je to na uštrb duhovnog bogatstva Crkve. Pristup problemima kojim se služio protestantizam i pristup kojim se služila sv. Terezija dokazuju da je istina baš obratno. Pokret obnove protestantskih voda, baš zato što je bio osporavateljski nastrojen prema Crkvi kao instituciji i mimo njezinog naučiteljstva, osiromašio je Crkvu i razderao njezinu haljinu, dok je pristup sv. Terezije, koja je svoju nauku podložila uvidu crkvenog učiteljstva, obogatio Crkvu. U svojim djelima ona je obradila najdelikatnije teme duhovne teologije. Podlažući se kontroli Crkve, ona je obogatila samu Crkvu koja je njezinu nauku prihvatila kao svoju. Njezina su djela zato svjedočanstvo i svjetlo koje bi nam trebalo pomoći da imamo više povje-

¹⁴ *L'Osservatore Romano*, 9. studenoga 1972, str. 1.

renja u crkveno učiteljstvo, pa i onda kad vidimo da Crkva ima nedostataka kao institucija.

Osim toga, životni i osobni pristup sv. Terezije Crkvi njezinog vremena, koja je bila ogrezla u poroke, daje nam još jedno svjedočanstvo, koje treba da nas potakne na razmišljanje. Danas se osporava i kontestira naveliko. Crkvu kao instituciju okrivljujemo za mnoge stvari. Tako je činio i protestantizam. U njegovim prigovorima bilo je sigurno i mnogo bolnih istina, ali i mnogo protuslovlja. Jer tko je Crkva? To smo svi mi: papa, biskupi, svećenici, vjernici. Svi smo udovi, a Krist je glava. Zato je Crkva onakva kakvi smo mi: ako smo sličniji Kristu i Crkva je ljepša i mlađa i to više svjedoči.

I u tom problemu sv. Terezija pruža nam svjetla da nam pokaže kakav smisao treba da ima u našem životu osporavanje i prigovor Crkvi kao instituciji. Ta velika duša, kad je upoznala poroke Crkve svoga vremena, osjetila je kao da je ona kriva što je Crkva tako iznakažena. Zato odlučuje da će najprije sebe obnoviti. Odlučuje vjerno obdržavati svoje Pravilo i evanđeoske savjete i nastoji oko toga da, u moru neprijatelja, ono malo Božjih prijatelja bude Bogu vjerno. Sva osobna svetost sv. Terezije, sav trud oko obnove njenog reda i svi njezini spisi usmjereni su na to. Zato je njezina kontestacija, njezino osporavanje osobna svetost i rad na tome da u Crkvi bude što više svetih.

4. *Zaključna misao*

Ugledni teolog i član međunarodne papinske teološke komisije, Hans Urs von Balthasar piše u jednoj svojoj najnovijoj knjizi kako danas kad kontestiramo i kažemo »Crkva bi trebala učiniti to i to«, treba razumijevati: »Ja bih trebao da učinim to i to.« I pisac dodaje: »Moja je, naša je dužnost da tako djelujemo da Crkva uzmogne bolje odgovoriti svojoj stvarnoj naravi.«¹⁵ Taj put je izabrala sv. Terezija u svoje doba; to treba da i mi učinimo u naše doba. Bilo bi manje dezertera iz svećeničkog, redovničkog, pa i kršćanskog staleža, a bilo bi mnogo svetaca, a lice Crkve bi se osvijetlilo i na njemu ne bi bilo nabora.

¹⁵ *I punti fermi*, Rusconi, Milano 1972, str. 332.